

ความพอเพียง : คำตอบของกษัตริย์นักปราชญ์ มหาราชแห่งแผ่นดิน Sufficiency: The Answer of the Philosophical and Great King of Thailand

ปรีชา เรืองจันทร์¹

อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดพิษณุโลก, กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ สภามหาวิทยาลัยนเรศวร

Preecha Ruangchan ¹

Former Governor of Phitsanulok, Honorable Committee Member of Naresuan University Council

ปฐมบท

ตามประวัติศาสตร์เชื่อว่าชนชาติไทยสืบเชื้อสายมาจากพวกมองโกล อยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศจีน แถบภูเขาอัลไต ได้อพยพหลบหนีจากผู้รุกราน ลงตอนใต้สู่ดินแดนสุวรรณภูมิ ซึ่งมีชนชาติขอมปกครองอยู่ และได้รวบรวมไพร่พลแย่งการปกครองจากขอม ตั้งเมืองสุโขทัยเป็นราชธานีราวปี พ.ศ. 1781 (สุทัศน์ สิริสวอย, อ้างอิงใน สมพงศ์ เกษมสิน, 2515 หน้า 2) โดยมีพ่อขุนศรีอินทราทิตย์เป็นพระปฐมบรมกษัตริย์ ผู้สร้างชาติไทยต้นราชวงศ์พระร่วงเจ้า สืบทอดสันตติวงศ์มาทุกยุคทุกสมัยตั้งแต่กรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี ถึงกรุงรัตนโกสินทร์ยุคปัจจุบัน (จังหวัดพิษณุโลก, 2553, หน้า 9-25)

สังคมไทยได้ซึมซับอิทธิพลจากขอมอย่างมาก (สมพงศ์ เกษมสิน, 2515, หน้า 24-28) การปกครองใช้ระบบทวารวดี เทวนิยม หรือสมมติเทวราช ซึ่งถือว่าองค์อำนาจมิได้มาจากประชาชนแต่ได้รับบัญชามาจากสวรรค์เบื้องบน ประชาชนผู้อยู่ใต้ปกครองถือว่าอยู่ภายใต้ร่มบารมี มิใช่เป็นการกดขี่แต่เป็นสวัสดิมงคลแก่ชีวิต (สมพงศ์ เกษมสิน, 2515, หน้า 25-37) ซึ่งลักษณะสำคัญของการปกครองแบบทวารวดี (Divine Rights) มีข้อสังเกต 3 ประการ คือ

1. รัฐเกิดโดยพระเจ้าบงการ
2. พระเจ้าทรงเป็นผู้แต่งตั้งผู้ปกครองรัฐ
3. ผู้ปกครองรัฐมีความรับผิดชอบต่อพระผู้เป็นเจ้าเพียงผู้เดียว

โดยที่ไทยรับระบบการปกครองแบบทวารวดีมาจากขอมและอินเดีย พระมหากษัตริย์ถูกยกย่องเป็นเสมือนสมมติเทพ หลักเกณฑ์การปกครองอาศัยหลักทศพิธราชธรรมตามคติฮินดู หรือพราหมณ์ ดังนั้น

ลักษณะสังคมไทย จึงเป็นสังคมยึดมั่นและเทิดทูนองค์พระมหากษัตริย์ จากความเชื่อดังกล่าวทำให้พิธีกรรมต่างๆ ของพระมหากษัตริย์แตกต่างจากบุคคลธรรมดาตามคติของพราหมณ์ ลัทธิไศลเลนท์ เทวราชาและจักรวาทิน (ลิขิต ธีรเวคิน, 2549, หน้า17)

กษัตริย์นักปราชญ์

ประเทศไทยและคนไทยโชคดีที่อยู่ภายใต้ร่มพระบรมโพธิสมภารแห่งพระมหากษัตริย์ ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งประเทศจนถึงปัจจุบัน โดยเนื้อแท้ของทฤษฎีการเมืองการปกครองซึ่งนักปราชญ์การเมืองยุคโบราณนามว่า เพลโต (Plato) ได้อธิบายไว้ในหนังสือ The Republic ว่า ผู้ปกครองที่ดีต้องเป็นกษัตริย์นักปราชญ์ (Philosopher King) มีจิตสำนึกในคุณธรรมปกครองด้วยเมตตาธรรม ทศพิธราชธรรม (เกรียงศักดิ์ ราชโคตร, 2515, หน้า 168-169) ซึ่งพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงใช้หลักนี้ปกครองไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ประสบความสำเร็จเสมอหน้าตลอดมา สู่ยุครัตนโกสินทร์แผ่นดินรัชกาลที่ 9 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช 70 ปีที่ทรงครองราชย์ ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจมากมาย ทั้งสอนให้จำ ทำให้ดูและอยู่ให้เห็น ทั้งเรื่องใหญ่ระดับโลก ระดับประเทศและเรื่องเล็กๆ ระดับบุคคล ไม่เคยคลาดจากสายพระเนตรของพระองค์ผู้ทรงคุณอันประเสริฐ ทรงมีจิตวิญญานของผู้ปกครองที่ปรารถนาให้ประชาชนพ้นจากทุกข์ภัย มีความเป็นอยู่ที่เป็นปกติสุข ร่มเย็นเสมอหน้าตามอัตภาพและศักยภาพแห่งตน โดยพระองค์ทรงเน้นที่ทางสายกลาง คือ ความพอเพียงเป็นสำคัญ

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเศษ (Assistant Professor)

พอเพียงคือพันทุกซ์

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นคำสอนที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช-มหาราช รัชกาลที่ 9 ทรงสอนคนไทย ตั้งแต่ครั้งที่ตั้งคมโลกประสบภาวะการณืคับขันทางเศรษฐกิจทุกประเทศ ประชาชนต้องดิ้นรนต่อสู้กับปัญหาเศรษฐกิจรอบด้านตั้งแต่เศรษฐกิจระดับจุลภาคถึงระดับมหภาค กระเทือนทั้งหมด นานาประเทศต่างเอาตัวรอดซึ่งประเทศไทยก็เผชิญอยู่ในวังวนภาวะเศรษฐกิจฝืดเคืองนี้เช่นกัน พระองค์ทรงสอนให้คนไทยอยู่อย่างพอเพียง พออยู่ พอกิน มีอยู่ มีกิน แล้วค่อยก้าวสู่ การอยู่ดี กินดี และอยู่ดีมีสุข (หอการค้าไทย, 2553, หน้า 24) ดังพระราชดำรัส และพระราชบรมราโชวาทพระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ 9 ในหลายวโรกาสที่ทรงสอนไว้ชัดเจน (กองบรรณาธิการ Positioning, 2550, หน้า 75-79)

“.....ในการพัฒนาประเทศนั้น จำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น เริ่มด้วยการสร้างพื้นฐาน คือ ความมีกิน มีใช้ของประชาชนก่อน ด้วยวิธีการที่ประหยัดระมัดระวัง แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อพื้นฐานเกิดขึ้นมั่นคงพอควรแล้ว จึงค่อยสร้างเสริมความเจริญขั้นที่สูงขึ้นตามลำดับต่อไป.....การถือหลักที่จะส่งเสริมความเจริญให้ค่อยเป็นไปตามลำดับด้วยความรอบคอบระมัดระวังและประหยัดนั้น ก็เพื่อป้องกันความผิดพลาดล้มเหลวและเพื่อบรรลุผลสำเร็จได้แน่นอนบริบูรณ์.....”

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 19 กรกฎาคม 2517)

“.....เคยบอกว่าความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัวเองจะต้องทอผ้าใช้เองอย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก.....”

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2540)

“.....คนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย.....คิดจะทำอะไร ต้องพอเพียง ความหมายว่าพอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภ อย่างมาก คนเราก็คืออยู่เป็นสุข.....”

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2541)

“.....เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกตอกรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็ม และลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป.....”

(พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สิงหาคม 2542)

“.....พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง.....”

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2541)

“....ขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพออยู่พอกิน มีความสงบและทำงานตั้งอธิฐาน ตั้งปณิธานในทางนี้ ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพออยู่พอกินไม่ใช่จะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่ว่ามีความพออยู่พอกิน มีความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้.....ฉะนั้น ถ้าทุกท่านซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่มีความคิดเหมือนกัน ช่วยกันรักษาส่วนรวมให้อยู่ดีกินดีพอสมควร ขออย่าพอสมควร พออยู่พอกิน มีความสงบ ไม่ให้คนอื่นมาแย่งคุณสมบัตินี้จากเราไปได้ ก็จะเป็นของขวัญวันเกิดที่ถาวร ที่จะมีคุณค่าอยู่ตลอดกาล.....”

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2542)

เศรษฐกิจพอเพียง

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่เป็นทั้งแนวคิดหลักการ และแนวทางปฏิบัติของแต่ละบุคคล และองค์กรโดยคำนึงถึงความพอประมาณ กับศักยภาพของตนเองสภาพแวดล้อม ความมีเหตุมีผล และภูมิคุ้มกันที่ดีในตนเอง โดยใช้องค์ความรู้ถูกหลักวิชา ด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง ควบคู่ไปกับการมีคุณธรรม ไม่เบียดเบียน รู้แบ่งปันช่วยเหลือกันและกัน นำไปเป็นหลักดำเนินชีวิตอย่างมีสติยั่งยืน ใช้ชีวิตสมดุลพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์

ปัจจุบันคงปฏิเสธไม่ได้เลยว่าสถานการณ์บ้านเมืองค่อนข้างน่าจับตามองในสภาวะที่สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากเข้าสู่ระบบทุนนิยม “เงินตรา” มีความสำคัญนำหน้าจิตใจความรับรู้สิ่งถูกผิด ศีลธรรม จริยธรรม ถูกลดเป็นเรื่องรองลงมา จนบางครั้งรู้สึก “เงิน” สามารถซื้อความเป็นมนุษย์ ความเป็นคนหรือซื้อศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ไปแล้ว สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นในสังคมไทย แทบทุกหย่อมหญ้า ไม่ว่าในสังคมเมืองหรือชนบท ระบบทุนนิยมได้เริ่มสร้างปัญหาสังคมต่างๆ ซึ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น ทั้งปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ความยากจน ความเป็นอยู่ของประชาชน ตลอดจนถึงปัญหาอาชญากรรมการรับรู้ข่าวสารต่างๆ ที่เกิดขึ้นในบ้านเมืองขณะนี้ ถือเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่ประชาชนต้องคอยติดตามและใช้วิจารณ์ญาณ คิดไตร่ตรองอย่างรอบคอบว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว “พ่อของแผ่นดิน” พระองค์ทรงมีพระอัจฉริยภาพทรงมองการณ์ไกล เสมือนหนึ่งเล็งเห็นเหตุการณ์ล่วงหน้าที่จะเกิดขึ้นกับผืนแผ่นดินไทย พระองค์ท่านได้พระราชทานปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศมาเป็นเวลานานแล้ว และดูเหมือนว่าในสถานการณ์ปัจจุบัน ปัญหาต่างๆ จะไม่เกิดขึ้นกับประเทศไทย ถ้าแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงนี้ ไม่ถูกละเลย และเป็นที่ยึดถือปฏิบัติ อยู่ในจิตสำนึกของพสกนิกรชาวไทย และที่สำคัญคือ ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำประเทศ และดูแลความสงบเรียบร้อยในบ้านเมือง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงวางรากฐานในการพัฒนาชนบท และช่วยเหลือประชาชนให้สามารถพึ่งตนเองได้มีความ “พออยู่พอกิน” และ

มีความอิสระที่จะอยู่ได้ โดยไม่ต้องติดขัดอยู่กับเทคโนโลยีและความเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ ทรงวิเคราะหว่า หากประชาชนพึ่งตนเองได้แล้ว ก็จะมีส่วนช่วยเหลือเสริมสร้างประเทศชาติโดยรวมได้ในที่สุด พระราชดำรัสที่สะท้อนถึงพระวิสัยทัศน์ในการสร้างความเข้มแข็งในตนเองของประชาชนและสามารถทำมาหากินให้พออยู่พอกินได้ ดังนี้ “ในการสร้างถนน สร้างชลประทานให้ประชาชนใช้นั้น จะต้องช่วยประชาชนในทางบุคคลหรือพัฒนาให้บุคคลมีความรู้และอนามัยแข็งแรง ด้วยการให้การศึกษา และการรักษาอนามัย เพื่อให้ประชาชนในท้องที่สามารถทำการเกษตรได้ และค้าขายได้”

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจที่พอเพียงกับตัวเอง ทำให้ตัวเองอยู่ได้ไม่ต้องเดือดร้อน มีสิ่งจำเป็นที่ทำได้ด้วยตัวเองไม่ต้องแข่งขันกับใคร และมีเหลือเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ไม่มี อันนำไปสู่การแลกเปลี่ยนในชุมชน และขยายไปจนสามารถที่จะเป็นสินค้าส่งออก เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจระบบเปิดที่เริ่มจากตนเองและความร่วมมือ วิธีการเช่นนี้จะดึงศักยภาพของประชากรออกมาสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว ซึ่งมีความผูกพันกับ “จิตวิญญาณ” คือ “คุณค่า” มากกว่า “มูลค่า”

ในระบบเศรษฐกิจพอเพียงจะจัดลำดับความสำคัญของ “คุณค่า” มากกว่า “มูลค่า” มูลค่านั้นขาดจิตวิญญาณ เพราะเป็นเศรษฐกิจภาคการเงินที่เน้นตอบสนองต่อความต้องการที่ไม่จำกัด ซึ่งไร้ขอบเขต ถ้าไม่สามารถควบคุมได้การใช้ทรัพยากรอย่างทำลายล้างจะรวดเร็วขึ้นและปัญหาจะตามมาเป็นการบริโภคที่ก่อให้เกิดความทุกข์หรือพาไปหาความทุกข์ และจะไม่มีโอกาสบรรลุวัตถุประสงค์ในการบริโภค ที่จะก่อให้เกิดความพอใจและความสุข (Maximization of Satisfaction) ผู้บริโภคต้องใช้หลักขาดทุนคือกำไร (Our loss is our gain) อย่างนี้จะควบคุมความต้องการที่ไม่จำกัดได้ และสามารถลดความต้องการลงมาได้ ก่อให้เกิดความพอใจและความสุขเท่ากับได้ตระหนักในเรื่อง “คุณค่า” จะช่วยลดค่าใช้จ่ายลงได้ ไม่ต้องไปหาวิธีทำลายทรัพยากรเพื่อให้เกิดรายได้ มาจัดสรรสิ่งที่เป็น “ความอยากที่ไม่มีที่สิ้นสุด” และขจัดความสำคัญของ “เงิน” ในรูปรายได้ที่เป็นตัวกำหนดการบริโภคลงได้ระดับหนึ่งแล้วยังเป็นตัวแปรที่ปลดภาระของกลไกของตลาด

และการพึ่งพิงกลไกของตลาด ซึ่งบุคคลโดยทั่วไปไม่สามารถจะควบคุมได้ รวมทั้งได้มีส่วนในการป้องกันการบริโภคเลียนแบบ (Demonstration Effects) จะไม่ทำให้เกิดการสูญเสีย จะทำให้ไม่เกิดการบริโภคเกิน (Over Consumption) ซึ่งก่อให้เกิดสภาพเศรษฐกิจดี สังคมไม่มีปัญหา การพัฒนายั่งยืน

การบริโภคที่ตลาดดังกล่าวจะช่วยป้องกันการขาดแคลน แม้จะไม่ร่ำรวยรวดเร็ว แต่ในยามปกติก็จะทำให้ร่ำรวยมากขึ้น ในยามทุกข์ภัยก็ไม่ขาดแคลน และสามารถจะฟื้นตัวได้เร็วกว่า โดยไม่ต้องหวังความช่วยเหลือจากผู้อื่นมากเกินไป เพราะฉะนั้นความพอมีพอกินจะสามารถอึดอัมชูตัวได้ ทำให้เกิดความเข้มแข็ง และความพอเพียงนั้นไม่ได้หมายความว่าทุกคนต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เอง แต่มีการแลกเปลี่ยนกันได้ระหว่างหมู่บ้าน เมือง และแม้กระทั่งระหว่างประเทศ ที่สำคัญคือการบริโภคนั้นจะทำให้เกิดความรู้ที่จะอยู่ร่วมกับระบบรักษาระบบชาติ ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง เพราะไม่ต้องทิ้งถิ่นไปหางานทำ เพื่อหารายได้มาเพื่อการบริโภคที่ไม่เพียงพอ (ปรีชา เรืองจันทร์, 2559, หน้า 267-269)

ประเทศไทยอุดมไปด้วยทรัพยากรและยังมีพอสสำหรับประชาชนไทยถ้ามีการจัดสรรที่ดี โดยยึด “คุณค่า” มากกว่า “มูลค่า” ยึดความสัมพันธ์ของ “บุคคล” กับ “ระบบ” และปรับความต้องการที่ไม่จำกัดลงมาให้ได้ตามหลักขาดทุนเพื่อกำไร และอาศัยความร่วมมือเพื่อให้เกิดครอบครัวที่เข้มแข็ง อันเป็นรากฐานที่สำคัญของระบบสังคม

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับสูง ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ หรือโลกแห่งการเปลี่ยนแปลง (อรสุตา เจริญรัช, 2546) ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้

จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผน การดำเนินการทุกขั้นตอนและขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่รัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และมีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา ความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (เกษม วัฒนชัย, 2550, หน้า 1-9)

องค์ประกอบสำคัญตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มี 3 องค์ประกอบ (บมจ.ธนาคารกรุงไทย, 2549, หน้า 2-5) หรือผู้รู้บางท่านใช้คำว่า 3 ห่วงสำคัญ คือ

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่พอเหมาะต่อความจำเป็น พอสมควรแก่อัตภาพที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น การแสวงหา การผลิต การบริโภค การแลกเปลี่ยน การจัดสรรผลประโยชน์ตอบแทน (ชัยวัฒน์ หน่อรัตน์และเพื่อนบรรณาธิการ, 2545, หน้า 51-57) อยู่ในระดับพอเหมาะ พอควร ยึดมั่นในความพอประมาณรู้จักอ้อม รู้จักพอ ลด ละ เลิก อบายมุข ตัณหา ความอยากได้ อยากมี อยากเป็นที่เป็นจำเป็นให้ได้ รวมถึงการหยุดโลก โกรธ หลง มีสติในการดำเนินชีวิต

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจกระทำหรือละเว้นไม่กระทำสิ่งใด ต้องอยู่บนบรรทัดฐานของความมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องตลอดจน คำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดจากการกระทำหรือละเว้นไม่กระทำสิ่งนั้นๆ ประกอบด้วยความรอบคอบ ระมัดระวังถี่ถ้วนเสมอ (ปรีชา เรืองจันทร์, 2559, หน้า 7-190) โดยกฎเกณฑ์แห่งสังคม ประเพณี วัฒนธรรม หลักกฎหมาย หลักศีลธรรม เป็นองค์ประกอบสำคัญ ที่สำคัญต้องอาศัยหลักวิชาความรู้ วิทยาการต่างๆ เป็นปัจจัยประกอบการตัดสินใจ

อย่างมีเหตุผลด้วย มิใช่ตัดสินใจโดยอาศัยความเชื่อ
โชคลาง วาสนา ชะตากรรม หรือไสยศาสตร์

3. ระบบภูมิคุ้มกันตัว หมายถึง การเตรียมตัว
ให้พร้อมรับผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ
ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งระยะสั้นและระยะยาว
ซึ่งเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่เกี่ยวข้องทั้งทาง
เศรษฐกิจและจิตใจ (สมพร เทพสิทธา, 2546, บทที่3)
โดยระบบภูมิคุ้มกันตัวมีอธิบายไว้ 4 ด้าน ดังนี้

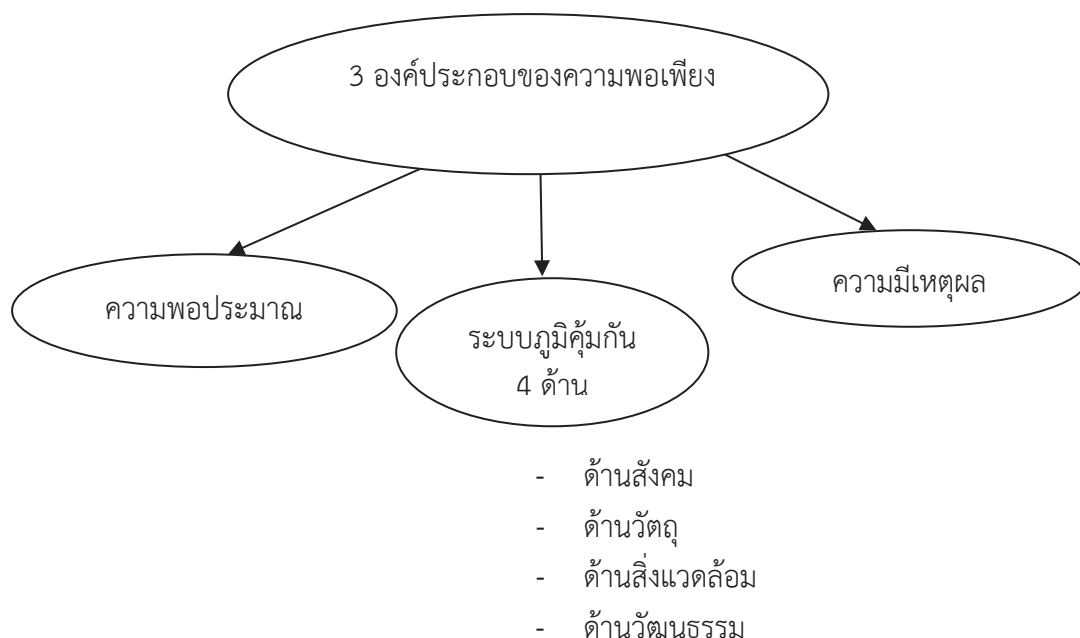
3.1 ภูมิคุ้มกันด้านวัตถุ การดำเนินชีวิตต้อง
รู้จักกินรู้จักใช้ ประหยัด มีเงินออมเพื่อประกัน
ความเสี่ยงในอนาคต มีการลงทุนเพื่อพัฒนา มีการ
วางแผนระยะยาว ไม่สะสมของกินของใช้ที่ไม่จำเป็น
ไม่ฟุ่มเฟือย มีธำรงค์แต่ไม่ชี้เหนียว รู้เก็บรู้ออม
จนเพราะไม่มีหรือจนเพราะไม่พอ

3.2 ภูมิคุ้มกันด้านสังคม การเอื้อเพื่อ
เอื้ออาทร เผื่อแผ่ โอบอ้อมอารีมีไมตรีต่อกัน
“แม้ปรารถนาสิ่งใดในปฐพี เอาไมตรีแลกได้ตั้งใจจง”
อยู่ด้วยกันในสังคมด้วย รู้ รัก สามัคคี ร่วมมือร่วมใจ
มีคุณธรรมดำเนินชีวิตตามหลักศาสนาธรรม เป็นสังคม
สีขาว ลด ละ เลิก อบายมุขทั้งปวง ดูแลคุ้มกันทาง

ศีลธรรมให้แก่ลูกหลาน เป็นต้นแบบให้ลูกหลาน
ด้วยการทำดีให้ลูกหลานดู อย่าเพียงแต่สอนให้จำ
เท่านั้น ต้องทำให้ดู และอยู่ให้เห็นเป็นประจักษ์ ต้อง
ใฝ่ศึกษาหาความรู้ และรู้จักป้องกันรักษาสุขภาพด้วย

3.3 ภูมิคุ้มกันด้านสิ่งแวดล้อม คือการรัก
และหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ด้วยการ
ลงมือปฏิบัติจริง อย่าเพียงคิดและพูด หรือวิจัย เท่านั้น
ต้องทำในสิ่งที่คิดดี พูดดี ผลวิจัยดี ให้เป็นรูปธรรม
ชัดเจนนำทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมคืนมา
ให้ได้ หากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ไม่กลับคืนมาโลกจะถึงกาลวิनाศ ซึ่งการดูแล
ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ถือเป็นหน้าที่
ที่ทุกคนทั้งโลกต้องทำ อย่าผลักภาระให้ใครคนใด
คนหนึ่งเท่านั้น

3.4 ภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรม ต้องเชิดชู
ศิลปวัฒนธรรม ขนบประเพณีไทยอันงดงามให้คงอยู่
คู่บ้านเมือง และเผยแพร่ไปสู่สากล เข้าใจในวัฒนธรรม
ต่างถิ่นต่างชาติ และมีโอกาสผสมกลมกลืนอย่างลงตัว
แต่ต้องไม่บิดเบือนวัฒนธรรมหลักของชนชาติไทย

ภาพ 1 หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

กระบวนการขั้นตอน

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นมีขั้นตอนการปฏิบัติที่ชัดเจนโดยประยุกต์ใช้ร่วมกับแนวคิดทฤษฎีใหม่เป็นลำดับ คือ (อุดมพร อมรรธรรม, 2549, หน้า 52-56) **ขั้นตอนที่ 1** เริ่มต้นจากระดับตัวบุคคล รู้เข้าใจและตั้งใจที่จะปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบพึ่งตนเอง พออยู่ พอกิน แล้วขยายวงปฏิบัติในครอบครัว จากนั้นก้าวสู่ **ขั้นตอนที่ 2** ต้องร่วมกันในทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติจริง คือ ระดับชุมชน/องค์กร เป็นเศรษฐกิจพอเพียง แบบก้าวหน้า มีการรวมกลุ่ม เป็นลักษณะเครือข่าย หรือ วิสาหกิจ เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีอยู่ มีกิน อยู่ดี กินดี แล้วก้าวสู่ **ขั้นตอนที่ 3** เป็นเศรษฐกิจพอเพียงระดับประเทศ เป็นความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น โดยการสร้างความร่วมมือ กับองค์กรขนาดใหญ่ สถาบันทางการเงิน การคลัง ธุรกิจขนาดใหญ่ การส่งออก เป็นเศรษฐกิจพอเพียง แบบมีศรีสุขอย่างสมดุล (สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2555, หน้า 14) ซึ่งการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงต้องปฏิบัติประจำอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอไม่เฉพาะให้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตจะได้ผลสมบูรณ์ (เกษม วัฒนชัย, 2555, หน้า 5-6)

เงื่อนไขแห่งหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นนอกจากจะมี 3 องค์ประกอบสำคัญแล้วยังมีเงื่อนไขซึ่งเป็นเสมือนตัวชี้วัดความสำเร็จด้วย โดยผู้รู้หลายท่านได้อธิบายไว้ 2 เงื่อนไขคือ เงื่อนไขหลักความรู้ และเงื่อนไขหลักคุณธรรม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2543, หน้า 14) แต่ผู้เขียนได้ฟังพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช महाराज หลายครั้งในโอกาสต่างๆ โดยเฉพาะวันเฉลิมพระชนมพรรษา ธันวาคมของแต่ละปี เมื่อสมัยที่พระองค์ทรงมีพลานามัยสมบูรณ์ พระองค์ทรงสอนย้ำเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงครั้งแล้วครั้งเล่า ทบทวนให้พสกนิกรของพระองค์ได้ตระหนักและนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550, หน้า 40-45) และผู้เขียนได้ศึกษาพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสอยู่เนืองๆ เพื่อน้อมใส่เกล้าใส่กระหม่อม

ไปปฏิบัติราชการสนองเบื้องพระยุคลบาทเสมอมา ประกอบกับได้หารือกับนักปราชญ์ที่ผู้เขียนศรัทธา คือ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากมาย ผู้เขียนจึงสรุปเงื่อนไขแห่งหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มจาก 2 ข้อข้างต้นอีก 1 ข้อรวมเป็นเงื่อนไขสามประการดังนี้

1. **เงื่อนไขหลักวิชาความรู้** การดำเนินชีวิตต้องดำเนินอย่างมีหลักวิชาการ มีความรู้รอบ และรอบรู้ หมั่นแสวงหาความรู้ และใช้ความรู้ วิชาการรอบด้าน อย่างรอบคอบ นำความรู้มาเชื่อมโยงกับความเป็นจริง ประยุกต์ใช้อย่างระมัดระวังในการปฏิบัติจริง การดำเนินชีวิตมีการวางแผนเป็นขั้นตอน มีเป้าหมายชัดเจน

2. **เงื่อนไขหลักคุณธรรม** ต้องมีจิตใจ ใฝ่คุณธรรม ความดี ความงาม ความจริง สัจธรรม ต้องเสริมสร้างและตระหนักในความซื่อสัตย์สุจริต ให้อภัย มีความเมตตาธรรม เกรงกลัวและละอายต่อบาป ยึดหลักศาสนธรรมในการดำเนินชีวิต ละวางแต่ไม่ละเว้น ปลอยวางแต่ไม่ปล่อยปละเลย

3. **เงื่อนไขหลักการดำเนินชีวิต** ต้องเรียนรู้ และเข้าใจวิชาชีวิตที่ละเอียดอ่อนอย่างลึกซึ้ง พึงระมัดระวังในการดำรงตนทุกวินาทีผ่านพ้นอย่างรอบคอบ เหมาะสม พอดี พอเหมาะ พอสม พอควร พอประมาณ พอเพียง มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร (เกษม วัฒนชัย, 2550, หน้า 4-5) มีสติเหนือปัญญา อย่าปล่อยให้อาณัติมาพังสติ การดำเนินชีวิต จำเป็นต้องลงมือทำอย่างแท้จริง ลงมือปฏิบัติจริง พบปัญหาจริง แก้ปัญหาจริง ต้องปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์จริง และค่อยประยุกต์ใช้ องค์ความรู้สู่การปฏิบัติจริง ปรับทิศเปลี่ยนทางให้ตรงความสามารถตน (เสรี พงศ์พิศ, 2552, ภาค 2) หากไม่ลงมือทำจริง การที่ได้เรียนรู้มา ได้ยินได้ฟังมา ได้เห็นมา ฟังคำสอนของพ่อหลวงมาทุกปีจะมีประโยชน์อันใด การฟังผ่านๆ การรู้พ้อผ่านๆ ไม่ต่างอะไรกับการที่มีคนนำอาหารมาวางต่อหน้าเรา เราเห็น เรารู้ว่าดี น่าจะอร่อย แต่ไม่ได้สัมผัสด้วยการลงมือกินจริงๆ แล้วจะรู้รสชาติอาหารนั้นได้อย่างไรว่าดีจริง อร่อยจริง เช่นเดียวกับ **หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง** เพียงแค่รู้เพียงแค่ว่าเข้าใจ ไม่ลงมือทำจริงตามที่รู้ และเข้าใจมาจะเกิดประโยชน์อันใด แล้วจะบอกรักพ่อหลวงด้วยการทำตามคำพ้อสอนได้อย่างไร

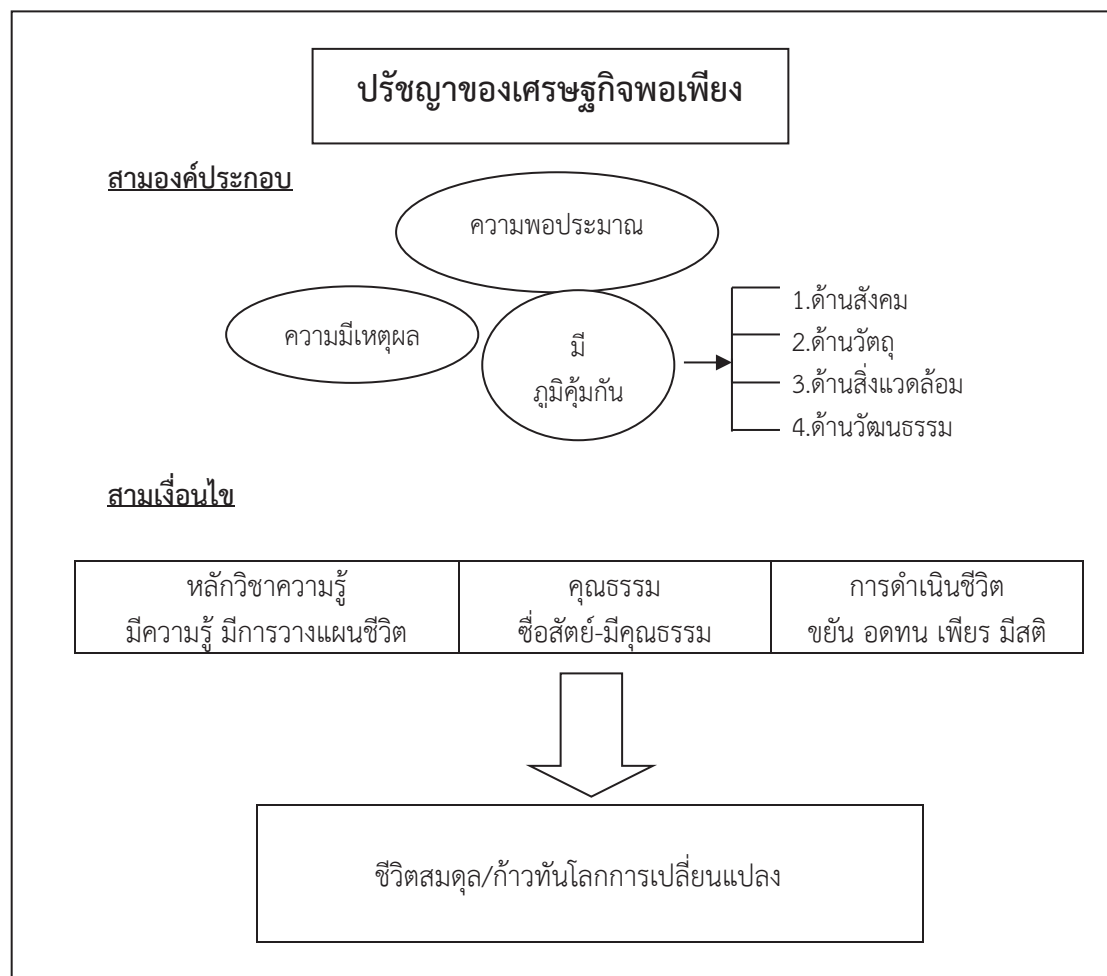

ผู้เขียนจึงให้ความสำคัญกับเงื่อนไขหลักการดำเนินชีวิตมากที่สุด หากไม่ดำเนินชีวิตอย่างที่รู้มาจากคำพ่อหลวงสอน ก็เสียทีที่เกิดมาเป็นคนไทย ภายใต้ร่มพระบรมโพธิสมภารของกษัตริย์นักปราชญ์มหาราชแห่งแผ่นดิน ซึ่งทรงเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่สามารถทำให้คนจนนั้นรวยขึ้น และไม่สามารถทำให้คนรายนั้นจนลง แต่การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ทุกคนมีความสุขแน่นอน สัมผัสได้ กินได้ชัดเจน เศรษฐกิจพอเพียงของพ่อหลวงได้กระจายสู่ประชาคมโลกอย่างสมบูรณ์ (กองบรรณาธิการ Positioning, 2550, หน้า 32-40) โดยสหประชาชาติได้ประกาศรับรองและยกย่องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ว่าเป็นปรัชญาที่ทำให้มนุษยโลกอยู่รอดอย่างมีความสุข (หอการค้าไทย, 2550, หน้า 6-8) โดยให้คำจำกัดความว่า **ความพอเพียงคือความยั่งยืน (Sufficiency is Sustainable)** ซึ่งปัจจุบันมีหลายประเทศในโลกได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการพัฒนาประเทศ เช่น ประเทศภูฏาน เป็นต้น

การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการดำเนินชีวิตในทางสายกลาง ไม่สุดโต่งข้างใดข้างหนึ่ง ไม่ตึงเกินไป ไม่หย่อนเกินไป ใช้ชีวิตอย่างสมดุลที่มีความตื่นตัวรำลึกตนตลอดเวลาว่าตนกำลังทำอะไร อย่างไร พร้อมทั้งจะรับการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ในทุกสถานการณ์

สังท้าย

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นศาสตร์ของพระราชา พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงเป็นกษัตริย์นักปราชญ์ มหาราชแห่งแผ่นดิน ซึ่งมีองค์เดียวในโลกนี้ และทรงเป็นพระมหากษัตริย์ของประเทศไทยเป็นเสมือนดวงใจของคนไทยทั้งชาติ หลักปรัชญาที่พระองค์ทรงสอนสัมผัสได้ กินได้ สุขได้เสมอ พระองค์สอนให้จำ ทำให้ดู และอยู่ให้เห็นเป็นสัจธรรมแห่งศาสตร์

พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้โลกแห่งจิตวิญญาณ ด้วยองค์เอง รู้กำจัดกิเลส แก่ทุกข์ เป็นศาสดาแห่งโลกุตระธรรม (วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์, 2546, บทที่1) ฉันทิ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช พระองค์นั้นทรงค้นพบรู้จักดีอุปสงค์ อุปทาน ด้วยทางสายกลาง พอประมาณ พอเพียงด้วยพระองค์เอง นำสัจธรรมนั้นสู่คนทั้งโลก รับผิดชอบต่อชีวิตให้มีความสุขอย่างพอเพียงได้ พระองค์คือศาสดาแห่งโลกียธรรมฉันนั้น

สังคมไทยและคนไทยโชคดีที่อยู่ภายใต้ร่มพระบรมโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์ในระบบ

เทวสิทธิแต่อดีตจนปัจจุบัน ทุกครั้งที่มิภัยพิบัติแห่งทุกข์เกิดขึ้นกับทวยราษฎร์ พระมหากษัตริย์จะทรงแผ่บารมีแห่งเดชาานุภาพปกป้องผองภัยให้กับพสกนิกร เช่นแม่ไก่ กางปีกปกป้องลูกน้อย พระองค์ทรงคิดและทำทุกเรื่องเพื่อปลื้มทุกข์ของประชาชน ทรงบำเพ็ญเพียรด้วยการทรงงานอย่างไ้พระทัยในทุกเรื่อง ทั้งเรื่องใหญ่และเรื่องเล็ก ทรงละลายพระองค์เองเพื่อประชาราษฎร์อยู่สุขสงบอย่างร่มเย็นมองเห็นทุกข์ของพสกนิกรอย่างละเอียด คิดถึงประชาชนก่อนคิดถึงพระองค์เองเสมอ ทุกอย่างดำเนินโดยหลักคุณธรรม เมตตาธรรม นิติธรรม มนุษยธรรม ทศพิธราชธรรม เป็นการพิสูจน์ทฤษฎีการเมือง และตอบโจทย์ของนักปราชญ์การเมืองโบราณนามเพลโต (Plato) ว่าวิถีทางการปกครองของกษัตริย์นักปราชญ์ (Philosopher King) ทำอย่างไร จึงสามารถครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนได้ จักต้องเกิดอีกสักกี่ภพกี่ชาติจึงจะได้พบกษัตริย์นักปราชญ์ มหาราชแห่งแผ่นดินเช่นนี้

บรรณานุกรม (Bibliography)

- Amornthum, U. (2000). **His Majesty King Bhumibol Adulyadej's Philosophy Sufficiency Economy**. Bangkok: Saengdao Publishing House.
- Damrongrachanupap Institution. (2012). **His Majesty King Bhumibol Adulyadej's Principle works and Philosophy of Sufficiency Economy**. Knowledge Document No. 5.
- Editorial board of Positioning Magazine. (2007). **Sufficiency Economy**. Bangkok: Thaidier.com.
- Jaroenrat, O. (2003). **Sufficiency Economy under the Change of Thai Society**. Bangkok: Pimdee Printing Service.
- Kasemsin, S. (1971). **Thai Government**. Bangkok: Thai Watana Panich.
- Krungthai Bank. (2006). **Handbook of Sustainable Management and Sufficiency Economy**. Bangkok.
- Na Pomphetch, W. (2006). **His Majesty King Bhumibol Adulyadej and Economic Problems of Thailand**. Bangkok: Saengdao Publishing House.
- Norrat, C. and et al. (2002). **Sufficiency Economy and Civil Society**. Bangkok: Fa-Apai Printing.
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2006). **What is Sufficiency Economy?** Bangkok: n.d.
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2007). **Sufficiency Economy**. Bangkok: Union Ultraviolet Press.
- Phitsanulok province. (2010). **The King Sri Indraditya (Pho Khun Bang Klang Hao): The First Historical Siamese Dynasty**. Phitsanulok: Rattanasuwan Kanphim.

- Phongphit, S. (2009). **The way of Sufficiency Life**. Bangkok: Charoen Wit Printing House.
- Rachakod, K. (1972). **Documentation: Society economics and politics**. Siam Technology College. Bangkok: Duangkaew Printing.
- Ruangchan, P. (2016). **Politics, Economics and Social**. Phitsanulok: Naresuan University.
- Ruangchan, P. (2016). **Teaching for Remembering, Doing for seeing, Living for Looking**. Phitsanulok: Trakulthail Printing.
- Thai Chamber of Commerce. (2007). **Sufficiency Economy, the New Philosophy of Globalization**. Bangkok: Amarin Printing and Publishing Public Company Limited.
- Thai Chamber of Commerce. (2010). **Sufficiency Economy, the New Philosophy of Globalization**. Bangkok: Amarin Printing and Publishing Public Company Limited.
- Teeravekin, T. (2006). **Thai Politics and Government**. Bangkok: Tammasat Press.
- Teppasitta, S. (2003). **Take a walk following His Majesty King Bhumibol Adulyadej's Sufficiency Economy**. Bangkok: Srimuang Printing.
- Watanachai, K. (The lecture). (2007). **Documentation: Special Lecture of Sufficiency Economy**. Bangkok.
- Watanachai, K. (2012). **Documentation: Sufficiency Economy and Application to Life and Organization Management**. Bangkok.